

Anna Barłowska

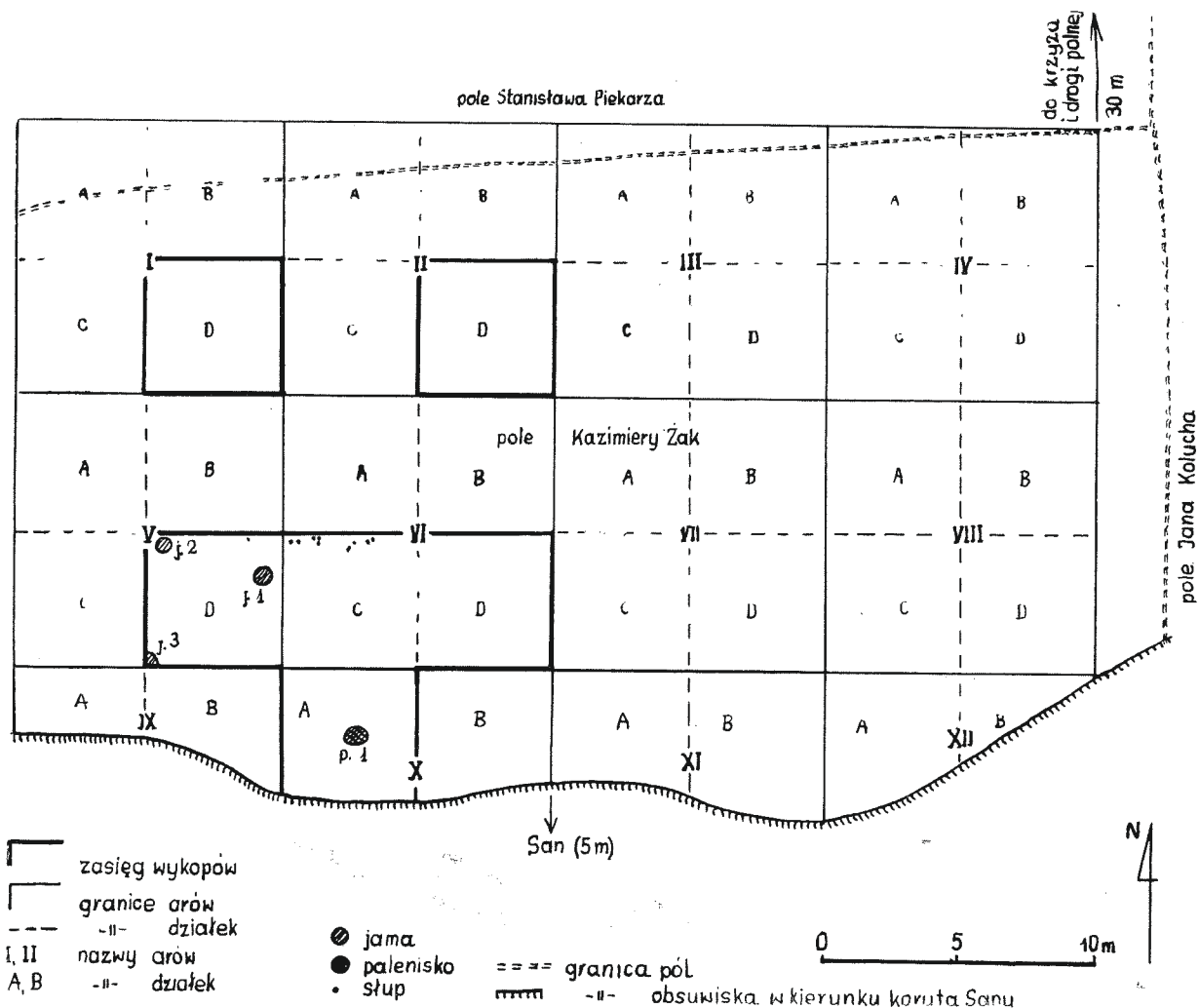
Osada wielokulturowa w Bielinach, gm. Ulanów, woj. Tarnobrzeg

Z ramienia Muzeum Okręgowego w Rzeszowie prowadzone były w roku 1975 ratownicze badania archeologiczne na stanowisku nr 1 w Bielinach woj. Tarnobrzeg, przez autorkę nin. sprawozdania przy współpracy mgr Anny Żmijewskiej. Stanowisko położone jest na NW od centrum wsi, w odległości około 500 m na W od cmentarza, na prawym, wysokim, urwistym brzegu Sanu. Odkryte zostało w 1955 roku w czasie badań powierzchniowych prowadzonych przez ekipę pod kierunkiem M. Gedla na zlecenie inspektora rzeczoznawcy zabytków archeologicznych na województwa: krakowskie, rzeszowskie i katowickie¹.

Według żywej wśród miejscowej ludności tradycji, w miejscu tym stał dawniej kościół wizytowany przez św. Wojciecha w czasie jego

przejazdu Sanem. Kościół ów według legendy zapadł się pod ziemię. Do dziś w pobliżu polnej drogi stoi tu krzyż wyraźnie zadbane, a wzgórze, na którym stanowisko się znajduje zwane jest przez miejscową ludność „Pod figurą” albo „Pod wysokim ładem”.

W ramach badań ratunkowych założono siatkę arową na terenie osady tuż przy urwistym brzegu rzeki (Ryc. 1), z czego przebadano łączną powierzchnię około 1,25 ara systemem szachowniczym, nie uzyskując odtworzenia planu osady na przewidywanym do badań odcinku, z powodu przerwania prac w wyniku trudności w pozyskaniu pracowników fizycznych. Sprawozdanie niniejsze ma więc charakter bieżącej informacji i nie stanowi zamknięcia określonego etapu badań.

Ryc. 1. Bieliny, woj. Tarnobrzeg, stan. 1. Plan wykopów osady wielokulturowej.

Pod humusem i podglebiem zawierającym materiał przemieszany z czasów nowożytnych i wcześniejszych, zalegają dwie warstwy kulturowe niewyraźnie zróżnicowane: wczesnośredniowieczna (barwy jasnoszarej) i z okresu wpływów rzymskich (barwy ciemnoszarej), naruszone poważnie okopami z okresu I Wojny Światowej.

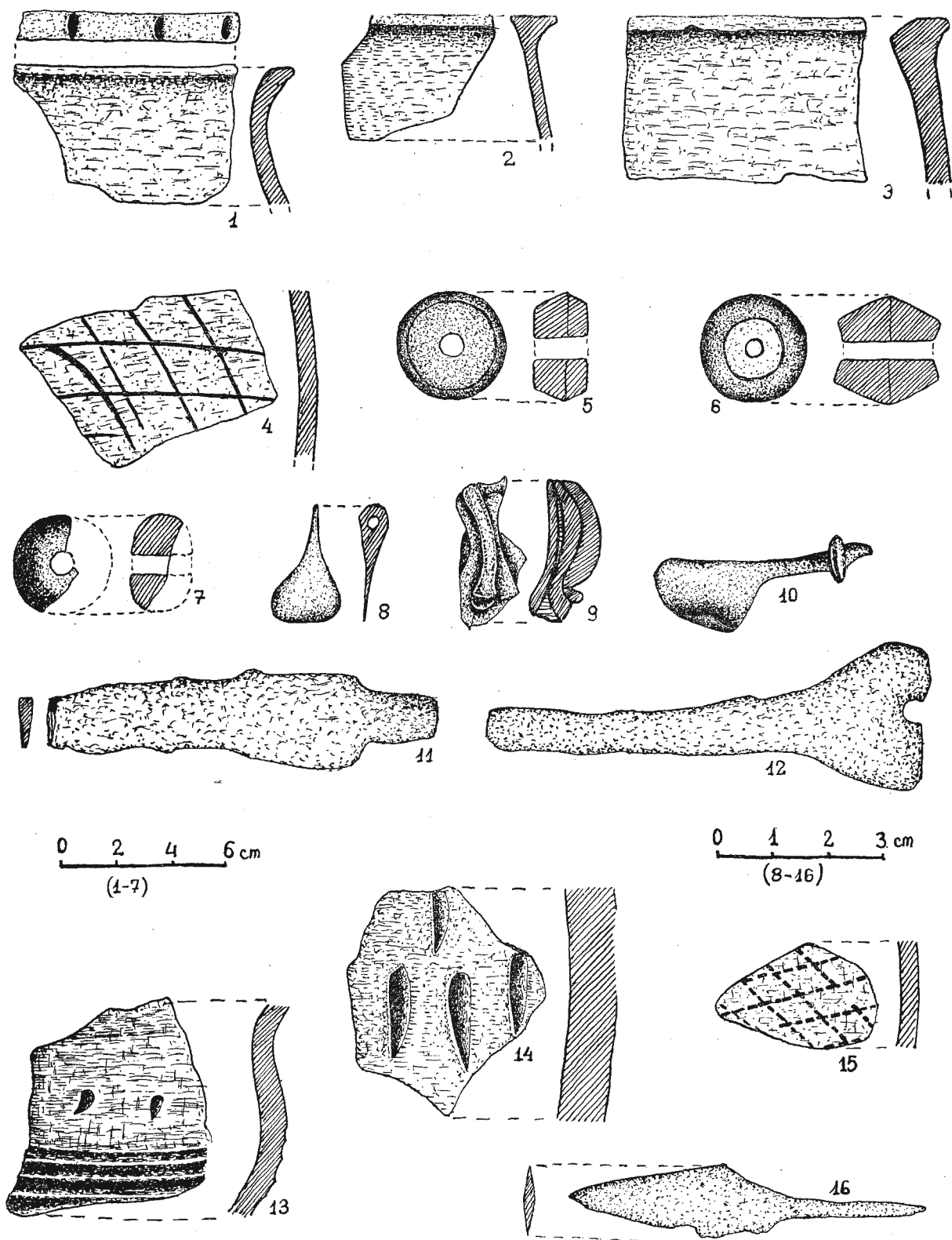
Z obiektów nieruchomych odkryto palenisko (nr 1) o kształcie w przybliżeniu owalnym, ułożone z kilku warstw kamieni rzecznych. Wśród kamieni paleniska znaleziono fragmenty naczyń z różnych okresów chronologicznych, z przewagą wczesnośredniowiecznych (Tabl. I, 13), kości i zęby zwierzęce, obok niewielkie grudki polepy, w pobliżu paleniska fragment noża żelaznego (Tabl. I, 11) oraz przesłik gliniany (Tabl. I, 6). Omawiane palenisko najprawdopodobniej wczesnośredniowieczne, założone było w warstwie kulturowej z okresu rzymskiego, stąd też nastąpiło przemieszanie przedmiotów.

Odkryto również 3 jamy (nr 1—3), z czego

2 przebadano w całości (nr 1—2) a jedną w części (nr 3). Były to obiekty w rzucie poziomym w przybliżeniu okrągłe o średnicach 60—70 cm, w profilach nieckowate, grubościach wypełnienia: 105 cm (jama 1), 20 cm (jama 2), 30 cm (jama 3). Inwentarz ruchomy w/w jam był bardzo ubogi: nieliczne i mało typowe fragmenty ceramiki prawdopodobnie kultury łużyckiej, drobne grudki polepy, węgle drzewne oraz w jamie 2 fragment żelaznego noża i kości zwierzęcej.

Ponadto na zbadanym obszarze osady stwierdzono kilkanaście śladów posłupowych, będących prawdopodobnie pozostałościami konstrukcyjnymi budynków naziemnych. W obecnym jednak etapie badań nie można ich jeszcze wiązać w układy konstrukcyjne.

O wiele ciekawszy materiał zabytkowy wystąpił w warstwach kulturowych. Jednakże i w tym przypadku mamy do czynienia z przemieszaniem zabytków z różnych okresów reprezentowanych na osadzie. Przemieszanie zabytków z różnych okresów może mieć zwią-

TABL. 1. BIELINY, woj. Tarnobrzeg stan 1. Zabytki z osady wielokulturowej.

zek z lekkością piaszczystej w tym miejscu gleby, a również nieobojętnym dla stratygrafii było wykopanie strzeleckich rowów. Obok masowo występujących fragmentów naczyń kultury łużyckiej, z późnego okresu wpływów rzymskich (Tabl. I, 1—4, 14) w tym fragmentów ceramiki „siwej” (Tabl. I, 2) i fragmentów naczyń zasobowych z krezą (Tabl. I, 3) oraz z wczesnego średniowiecza — lepionych ręcznie, obtaczanych, wykonanych z białej glinki (Tabl. I, 15) i przedmiotów żelaznych w postaci m. in. grotu żelaznego do strzały łuku (Tabl. I, 16) typu III wg A. Nadolskiego², fragmentu żelaznego okucia (Tabl. I, 12), haczyka (?) oraz związanych z produkcją żelaza żużli, odkryto 4 przeszliki gliniane (Tabl. I, 5, 7), fragment fibuli brązowej z wydłużoną pochewką (Tabl. I, 10), wisiołek brązowy w kształcie stylizowanej siekierki³, grudkę surowca brązowego, fragmenty przedmiotów szklanych (Tabl. I, 9). Obecność grudek polepy, kości zwierzęcych, węgla drzewnych oraz odłupków i wiórów krzemienych uzupełnia inwentarz ruchomy badanej części stanowiska.

Materiał jakim dysponujemy, nie pozwala na ustalenie ściślejszej chronologii zabytków kultury łużyckiej na omawianym stanowisku. Materiał z okresu rzymskiego (ceramika, wisiołek) pozwalają nam datować zajmowanie

tegoż terenu przez ludność kultury przeworskiej w granicach faz C₂—D, zaś zabytki wczesnośredniowieczne (ceramika, grot strzały łuku) w granicach X—XIII w.

Niewielka powierzchnia przebadanych odcinków osady uniemożliwia pełniejsze zorientowanie się w całości układu, będącego — być może — pozostałością szeregu obiektów mieszkalnych i gospodarczych. Uzyskane dotąd materiały świadczą, iż mimo zniszczenia stanowiska przez przekopanie okopów wojennych, ilość i wartość zabytków w nienaruszonej części jest stosunkowo dość znaczna. Stałe podmywanie skarpy przez wody Sanu powoduje podcinanie warstwy kulturowej. Prowadzenie dalszych badań ratowniczych na tym stanowisku oraz w okolicy wydaje się więc celowe. Tym bardziej, że w odległości około 400 m od stanowiska 1, w dół Sanu odkryto na polu ob. Gdula inną osadę (stanowisko 5) z ceramiką wczesnośredniowieczną i zarysami jam w urwisku skarpy, również w odległości kilkuset metrów na N—W od stan. 1 na polu zw. „Siedliska” (stanowisko 6) w czasie badań powierzchniowych znaleziono fragmenty naczyń starożytnych, w tym ceramiki „siwej”.

Materiały z badań złożono w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie.

PRZYPISY

¹ M. Gedl, *Sprawozdanie z drobnych prac archeologicznych prowadzonych na terenie województwa rzeszowskiego w 1955 r.*, Sprawozdania Archeologiczne, t. IX, Wrocław 1960, s. 89.

² A. Nadolski, *Studia nad uzbrojeniem polskim w X, XI i XII wieku*, Acta Archaeologica Universitatis Lodzensis Nr 3, Łódź 1954, s. 64—65, tabl. XXXI, 1—5.

³ Podobny wisiołek znaleziony został na cmentarzu w Hassleben pow. Weimar w grobie 8, datowany na fazę C₂, zob. K. Godłowski, *The chrono-*

nology of the late Roman and early migration periods in central Europe, Zeszyty Naukowe U. J. CCXVII, Prace Archeologiczne z. 11, Kraków 1970, s. 72, tabl. XV, 15; a także w miejscowości Smolin na Morawach, datowany na fazę D, zob. J. Tejlar, *Mähren im 5 Jahrhundert. Die Stellung des Grabes XXXII aus Smolin im Rahmen der donauländischen Entwicklung zu Beginn der Völkerwanderungszeit*, Studie AÜ ČSAV v Brně, Praha 1973, I/3, s. 40, Abb. 6:13.